

УДК 378.784

ПАРФЕНТЬЄВА І. П.

м. Миколаїв, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ХОРОВИЙ КЛАС»

У статті розглядаються навчальні технології, які використовуються при роботі з хоровим колективом. Висвітлюються основні види мистецьких технологій.

Ключові слова: хоровий клас, мистецькі технології навчання, вокально-хорові технології, вокальна техніка.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток сучасних суспільних перетворень детермінує інноваційні процеси в освітянських закладах, переорієнтацію процесу професійно-педагогічної підготовки на європейські стандарти. У зв'язку з цим посилюються вимоги до особистості вчителя, його професійної грамотності, компетентності, методичної озброєності, самостійності, відповідальності, здатності до творчого самовираження в життєдіяльності.

Мета статті полягає у розкритті проблеми розробки навчальних технологій, які сьогодні перебувають в епіцентрі освітнього простору та зорієнтовані „на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципів зміни в організації навчання, яке стає спрямованим на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і вмінь учнів” [1, с. 2].

Це положення значно актуалізує проблему фахової підготовки майбутніх учителів музики, які засобами музично-виконавської діяльності впливають на внутрішній світ школярів, розвивають їхні особистісні якості, виявляють творчі здібності, стимулюють потребу в духовному самовдосконаленні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз теоретичних праць І. Беха, І. Зязюна, О. Пехоти, І. Лернера, В. Лисовського, В. Радула, В. Сластьоніна, Г. Сухобської, А. Хуторського, та ін. уможлиблює простеження динаміки тлумачення поняття „технології”: від фіксації якості освоєння результатів змісту навчання через предметні знання, уміння, навички (В. Безпалько, В. Сластьонін, І. Лернер) до виокремлення особистісного її аспекту - формування мотивацій, інтересів, потреб, орієнтацій (І. Бех, О. Пехота, В. Радул,), що надалі трансформуються в здатність студента до самоосвіти й самовиявлення (О. Щолокова).

Мистецькі технології навчання допомагають закріпити у студента здатність до усвідомлення музики як явища суспільного життя, засвоєння основних її закономірностей, стилів і жанрів до

оволодіння засобами втілення художніх образів у виконавстві, до застосування музики в художньо-виховній роботі зі школярами [3, с. 19]. Знати мистецтво в розмаїтті його жанрів і стилів, як підкреслює Г.Падалка, означає „мати великий запас естетичних вражень, великий досвід інтелектуально-емоційного усвідомлення образного змісту творів, володіти різнобарвною палітрою здатності до художніх роздумів і почуттів” [3, с. 38].

З огляду на це визначення зрозуміло, що навчальні технології у процесі виховання майбутнього вчителя музики не можуть ґрунтуватися на одному з видів виконавської діяльності (інструментальної чи вокальної), а характеризуються багатоплановістю, різноманітністю, інтегрованістю; передбачають високий ступінь володіння різновидами художньо-інтерпретаційної творчості (інструментальною, вокальною, диригентською, композиторською, мистецтвом музикування, акомпанування в їхньому тісному взаємозв'язку), а також уміннями спроектувати й розкрити художній образ, створити атмосферу справжнього емпатійно-діалогового спілкування, залучити своїх вихованців до процесу спільної творчості.

Професійна підготовка студентів на спеціальності «Музичне мистецтво» являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості у вищій школі. Для проведення уроків музики на високому професійному рівні вчитель повинен мати ґрунтовні знання з педагогіки та психології, методики викладання, історії та теорії музики, аналізу музичних творів та гармонії, володіти музичним інструментом, вміннями та навичками проведення вокально-хорової роботи, розвинутий музичний слух, широкий кругозір тощо.

Важливою формою класної та позакласної професійної діяльності вчителя музики у школі виступає вокально-хорова робота. Саме спів є головним засобом активного прилучення дітей до світу музичного мистецтва та культури. Тому, одне з головних завдань навчання на спеціальності «Музичне мистецтво» полягає у підго-

товці майбутнього вчителя-музиканта до такої діяльності. Серед комплексу спеціальних музичних дисциплін базовим є Хоровий клас. Він поєднує в собі: по-перше, початкову дисципліну, що синтезує знання з усіх предметів музичної спеціалізації, по-друге, навчальний виконавський колектив.

Перед хоровим класом та його викладачем стоять відповідальні завдання:

- сформувати інтерес до хорового співу та диригентської діяльності;
- виробити у студентів вокально-хорову техніку, необхідну для співу в хорі;
- розвинути слухові здібності, вокально-хорові навички, необхідні для роботи з хоровим колективом;
- виробити у студентів навички професійно-художнього виконання творів;
- вивчення різних стилів і жанрів хорової музики, знайомство з принципами підбору хорового репертуару;
- виховання художнього смаку за допомогою вивчення та виконання високохудожніх зразків хорової літератури;
- забезпечення студентів хоровим репертуаром, який може бути необхідним у їх подальшій професійній діяльності.

У хоровому класі реалізується одна з найважливіших і обов'язкових вимог до будь-якого навчального процесу - взаємозв'язок теорії та практики. Досягнення необхідного рівня знань, умінь та навичок для роботи у хоровому класі можливе не лише за умови оволодіння студентом усією системою предметів музичного та диригентсько-хорового циклів: сольфеджіо, гармонія, аналіз музичного твору, історія музики, музичний інструмент, хорознавство, диригування, постановка голосу. Обов'язковою умовою досягнення позитивного результату є усвідомлення їх взаємозв'язку.

Як навчально-творчий колектив хоровий клас складається зі студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Необхідно зазначити, що на цю спеціальність вступають студенти з різним рівнем музичної підготовки. Це особи із середньою спеціальною освітою, які закінчили фортепіанне, теоретичне, струнне, народне відділення музичного училища, училища культури, педагогічний коледж та випускники музичних шкіл, ліцеїв мистецтв. Сьогодні частина студентів не має навіть базової музичної освіти. Більшість з них ніколи не співали у хорі і не мають практичного досвіду роботи в ньому. Таким чином, хоровий клас на спеціальності «Музичне мистецтво», по суті, є школою хорового співу і центральною дисципліною, де студенти на практиці «з азів» оволодівають вміннями й навичками особистої вокально-хорової техніки та

методикою проведення вокально-хорової роботи у колективі.

У хорознавчій літературі існує багато тлумачень поняття «вокально-хорові технології, вокально-хорові навички». Так, В. Соколов визначає це поняття як «навички, які забезпечують хору гарний ансамбль, стрій, дикцію, нюанси» [1]. К. Пігров тлумачить його як «уміння вільно розпоряджатися своїми голосовими даними, тобто мати розвинуте та слухняне волі співака дихання, вирівняний регістр, гнучке музичне фразування; вміння прикрити звук, гарну дикцію і головне – бути музично грамотним, тобто вміти вільно й точно співати інтервали, мати розвинуте гармонічне відчуття, нерозривно пов'язане з відчуттям ансамблю, володіти точністю виконання ритму, вміти почути музику всього твору, що виконується» [2].

Під вокальною технікою ми розуміємо оволодіння правильною співацькою установкою, яка забезпечує повну свободу гортані; розвиток співацького дихання, звукоутворення та дикції.

Працюючи у хоровому класі, кожен студент повинен усвідомлювати, що його голос являє собою сладне та багатогранне явище. З одного боку, це самий досконалий, «живий» інструмент, який безпосередньо пов'язаний із виконавцем, його думками, почуттями. Тому саме від настрою співака, його психічного стану залежить якість звучання. Використовуючи особистісно орієнтовані технології навчання на заняттях з хорового класу співаків слід застерігати від пасивної, інертної роботи, тому що такий стан негативно впливає на якість звуку і тягне за собою збільшення кількості проспівування для досягнення певних завдань.

З другого боку, як будь-якому інструменту, голосу притаманний ряд властивостей, ступінь розвитку яких свідчить про вокальну майстерність співака. Тому співацький голос вимагає систематичної, педагогічно грамотної роботи та професійного, дбайливого ставлення. Головна особливість цієї роботи міститься в тому, що керування процесом співу здійснюється виключно за допомогою якісного оцінювання звучання, а контроль – сформованого слуху (технології оцінювання). Викладач повинен сам мати вокальний слух, тонко реагуючий на будь-які відхилення та відчуючий багату гаму кольорів людського голосу та розвивати його у хористів.

Головною складовою вокально-хорового виховання студентів є робота над досягненням єдиного тембрового колориту в партії і у хорі. Зберігаючи свої індивідуальні особливості, голоси повинні тембрально зливатися, досягаючи однорідного забарвлення звуку.

Велику роль у формуванні співацького звуку відіграє емоційне підґрунтя. Технології емоційного занурення допомагають студентів пам'ятати, що жодного звуку не має бути проспівано без певного емоційного навантаження. Кожна дія процесу співу має підпорядковуватися емоційній забарвленості, яка залежить від образно-сенсного змісту хорового твору.

Безпосередня участь кожного студента в роботі хорового класу у якості співака, спостереження за творчою діяльністю керівника хору під час занять та концертних виступів допомагають на практиці оволодінню засобами та методами хорової роботи. У процесі занять у студентів формуються навички орієнтації у загальній хоровій звучності, її професійного аналізу. Рефлексійні технології, а саме вміння аналізувати і критично підходити до почутого хорового звучання, сприятимуть розвитку у студентів творчого мислення, творчої активності та інтересу до майбутньої професії.

Вокальна робота є важливим розділом методики роботи з хором. Під час занять у хоровому класі студент переймає складну технологію репетицій у керівника навчального хору, тому викладання цієї дисципліни необхідно доручати висококваліфікованому фахівцю. «В іншому разі студенти будуть позбавлені можливостей бачити зразок справді професійної роботи хормейстера, відчувати на собі вплив творчої особистості досвідченого музиканта, практично осягати «таємниці» вокально-ансамблевої майстерності»[3].

Висновки. Таким чином, особистість студента, майбутнього вчителя музики, в хоровому класі формується шляхом розвитку творчої активності, яка виявляється в різних аспектах діяльності: з одного боку, він учасник хорового колективу, навчається і співає в ньому як хоровий співак, а з іншого, цей колектив є базою для набуття студентом практичних вмінь та навичок керування хором в якості диригента.

Спів у хорі розвиває у студентів почуття колективізму, організованості, свідомого ставлення до процесу навчання, емоційність, художній смак,

музичні здібності, вокальні навички в специфічних умовах хорового строю та ансамблю, а також формує виконавську культуру і майстерність.

Працюючи з хором як хормейстер, студент набуває навичок диригента-виконавця. В творчому контакті з хором у нього розвиваються організаторські здібності, воля, тактовність, почуття міри, вміння підтримувати психологічний творчий контакт з окремими учасниками хору і колективом у цілому.

Таким чином, навчальна робота та виконавська діяльність студентів у хоровому класі сприятиме:

- формуванню гармонійно розвиненої особистості;
- створенню умов для розкриття і розвитку творчого потенціалу кожного студента та його подальшої самореалізації;
- підготовці до організації та проведення вокально-хорової діяльності у класній та поза-класній роботі;
- розвитку у студентів професійних вмінь та навичок співу у хорі;
- вихованню у студентів професійних навичок керування хоровим колективом на основі оволодіння методами роботи з хором, дидактичними принципами і знанням психофізіологічного процесу співацької діяльності;
- вивченню кращих зразків хорового мистецтва, які будуть сприяти музичному, художньому та естетичному вихованню студентів.

Література

1. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика / Л. М. Масол. — К., 2006. — 431 с.
2. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі.—К., 1986. — С. 5.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. — К. : Освіта України, 2008. — 274 с.
4. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. — К., 1962. — С.149.
5. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. — М., 1967. — С. 43.
6. Щолокова О. П. Проблема якості вищої музично-педагогічної освіти в контексті системного аналізу / О. П. Щолокова // Наук. зап. НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. — 2008. — № 4. — С. 6—19.

ПАРФЕНТЬЄВА И. П.

ТЕХНОЛОГИИ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «ХОРОВОЙ КЛАСС»

В статье рассматриваются учебные технологии, которые используются при работе с хоровым коллективом. Освещаются основные виды технологий искусства.

Ключевые слова: хоровой класс, художественные технологии обучения, вокально-хоровые технологии, вокальная техника.

PARFENTIEVA I. P.

TECHNOLOGY IN THE TEACHING DISCIPLINE "CHOIR CLASS"

The article discusses educational technologies that are used when working with choral collective. Highlights the main types of the art technologies.

The purpose of the article is revealing the problems of development of educational technology, which today is at the forefront of educational space and focused "on the bottom line, the experience of personal activities, the develop-

ment of attitudes, which leads to fundamental changes in the organization of training that gets directed at the development of specific values and vital knowledge and skills of students". This provision significantly updated by the issue of professional training future teachers that means music and performing activities affecting the inner life of students, develop their personal qualities, show creativity, stimulate the need for spiritual self-improvement. Artistic learning technologies to help consolidate the student's ability to realize the music as a phenomenon of social life, learning its basic patterns, styles and genres to master the tool of artistic images in the performance, the use of music in the artistic and educational work with students. Know his art in a variety of genres and styles, as stressed H.Padalka means "to have a large stock of aesthetic experience, extensive experience intellectual and emotional awareness of the expressive content of the works have multicolored palette ability to artistic thought and feelings".

Key words: choral class art technology training, vocal and choral technology, vocal technique.

Подано до редакції 4.12.13

УДК 371.311.4

ГМИРЯ С. С.

м. Миколаїв, Україна

КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ В ШКІЛЬНОМУ КЛАСІ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРУВАННЯ

Стаття присвячена розгляду проблеми управління процесами комунікації в класі. В ній конкретизується термін "управління процесами комунікації", а також накреслюються основні напрямки, в яких повинна проводитися робота з організації спілкування на уроці. Був зроблений висновок про те, що інтенсифікація внутрішньогрупового спілкування є педагогічно доцільною тільки за умови адекватного контролю та корекції комунікативних процесів у класі, здійснюваних учителем.

Ключові слова: керування спілкуванням, комунікація, опосередкований діалог, емоційне зараження, мала група.

Постановка проблеми. Соціально-політичні та соціокультурні зміни, які відбуваються в українському суспільстві, обумовлюють необхідність значного підвищення освітнього рівня випускників середньої школи, що потребує пошуку шляхів удосконалення навчально-педагогічного процесу у середніх навчальних закладах. Один з перспективних напрямків – оптимізація процесу навчання, яка можлива лише за умови детального вивчення тих потенційних можливостей традиційної класно-урочної системи, що в подальшому можуть масово застосовуватись у педагогічній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативний аспект навчально-виховного процесу знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки, вивченню комунікативної складової взаємодії вчителя та учнів на уроці присвячені роботи О. Леонтєва, В. Кан-Калика, В. Сластьоніна, С. Єлканова, В. Руутс та багатьох інших. У значній мірі інтерес до проблеми спілкування з боку педагогів обумовлений інтенсивним розвитком тієї області соціальної психології, в рамках якої відбувається вивчення комунікативних процесів у групі, адже, на думку деяких дослідників, шкільний клас можна розглядати як малу соціальну групу. Багато для вивчення проблеми спілкування дітей з ровесниками свого часу було зроблено у лабораторії психічного розвитку та виховання дітей дошкільного

віку під керівництвом М. Лісіної, яка функціонувала як підрозділ НДІ загальної та педагогічної психології АПН СРСР. Для виявлення впливу міжособистісного спілкування школярів під час уроку на ефективність засвоєння навчальної інформації значущим є висновок про те, що під час взаємодії з ровесниками дитина починає сприймати себе як активного діяча. Очевидним є той факт, що спілкування дітей у процесі навчальної діяльності позитивно впливає на її мотивацію і, відповідно, підвищує її ефективність.

Не применшуючи значення спілкування між учителем та учнями, не можна забувати про те, що далеко не всі учні, які знаходяться в класі, працюють відокремлено один від одного; у залежності від різновиду навчальної роботи, її змісту та інших факторів, учні включаються в процес спілкування (ділового та міжособистісного). Зрозуміло, що спонтанно виникаюча або спеціально організована внутрішньогрупова комунікація у системі «учень-вчитель» певним чином впливає на вирішення задач уроку, тому вчителі практично на кожному занятті стикаються з необхідністю враховувати цей вплив, виходячи при цьому з власного досвіду, керуючись педагогічною інтуїцією. У сучасній педагогічній літературі аналізу впливу спілкування учнів на уроці на ефективність навчально-виховного процесу присвячені роботи таких авторів, як: І. Кон, Я. Коломінський, Х. Лійметс,